

ПРО ЗУБИ.

(Написав Др. Іван Бережницький).

Будова і назва зубів.

Зуб — це зародок до розробки корму і сповнило в ньому напрямку подвійну працю: розриває поживу, а далі роздмушує її. З огляду на те, що рота поодиноких зубів, с. е. по відношенню до рота, має форму подоби, приналежну до шти, якій має служити. Поодинокі зуби мають лопатку й відсутність страву, проте є вони плоскі, острі і м'якше від інших, ніж пересувають са попри себе з долини до роздмушування корму, мають широкі площі жування з малими сучками-горбочками (зуби черенні). Створюють горбочки (2-4, рідше більше) роздавляючи докладаючи плоди овочеві, щоб з них виділити як найбільше поживних частин, вказують, що приклад з одної сторони призначений до доглядки життєві са стравами ростишими, як у другій, зглядаючи короткість проводу трапляється (відношення довжини його до висоти тіла є 6 або 5 до 1) приймає легко страву по живому м'ясу. З цих обох фактів випливає, що чоловік має жувати поживу м'яшою зліва і ростиногом і звичайно.

На кожному поодинокім зубі розрізняємо три часті: корону, с. е. часті виступаючу понад ясна, шийку, часті покрити яснами і корінь, встромлений в заглиблення щохових кісток. Подоба корони, як вже вказано, відповідає фізіологічній задачі зуба і надає врастатися, яке займає зуб у щелепі, назву. Так розрізняємо у дорослого чоловіка в кожній половині щохови горішню і долішню по вісім зубів, числячи від середини: великий і малий сікачі з доловою короною зуб кутиній або као о короні спікачоваті, перший і другий процеренні з двома сучками, перший, другий і третій черенні з чотирма сучками на жуничій площі. Поодинокі черенні зуби звес за також зубом мудрості, бо виростає найпізніше з всіх, звичайно коло 20-го року життя. Разом має дорослий чоловік 32 зуби. Стремлять вони в костях щохових кістками; перші мають по одному, задні горішні звичайно по три, задні долішні по два коріні.

Колі повляються са зуби у дитині.

Зубне молочне представляє са троха інакше. Дитина при кінци другого року життя має всього разом 20 зубів, по п'ять в кожній половині горішньої і долішньої щохови; середній і бічний сікачі, кло, перший і другий черенні. Перші пробиваються са середні сікачі в долішній щохові менше-більше в 6-місяці життя, а зараз потім середні горішні. В 8-місяці з'являються са бічні горішні сікачі, а троха пізніше бічні сікачі долішні. В 12-місяці виростають перші черенні долішні, а в 2-4 місяці пізніше ті самі зуби горішньої щохови. Кло пробиваються са в 16-місяці життя, а кінци доповняють ряд молочних зубів в 20-місяці життя черенні. Не все однако вездежу са той приписаний час і порядок в виростаючих зубів молочних; є знані случаи, що діти родили ся вже з зубами, а з другої сторони випадки, де повнялися са зуби припозвали ся до другого або третього року життя. Таке приписане буває і у зовсім здорових дитин, частіше причина спізнєня лежить в наслідженні сифілісу, англійської недузі, скрофулі або інших недугах. Між третім і шестім роком не виростають жадні нові зуби; аж в шестім році повняються са зверху до другого молочним черенням перший постійний череня в долішній щохові, а по короткім часі відповідаючий йому горішний. Від того часу починають випадати молочні зуби, а на їх місцє ростиють постійні.

В 7-мі році пробиваються са середні сікачі, а в 8-мі бічні і лути також долішні вперед горішніх. Від 9-го року починає ся на місцє молочних черенних випадати перших процерених, горішніх скорше ніж долішніх.

В 10-мі році слідують другі процеренні, в 11-мі мають повнятися са кутині, в 12-мі другі черення, а між 18-ім а 25-ім або і пізніше зуби мудрости.

З чого зуби складаються са.

Поодинокі зуби складаються са в головній часті зі зубини, с. е. звалілої маси безподобної з волокнами, угрупованими на подобу зуба й множеством каналіків, що виникають до ядрової дутини. Зубина підлягає легко ушкодженню, тож на короні криє її мов шапочку шкляци, тверда як камінь, складаюча ся зі шестиграних волокон зі сілком органічних частин а переважуючою кількістю фосфору вапняного. Зубина корінь покрита є корою зубною, с. е. майже звичайною субстанцією кістковою.

В середині має кожний зуб ядрову дутину; виповнену ядром. Та часті дутини і ядрця, що закінчують в короні, наслідують в зменшено подобу короні; в короні переходить ядрця в тонке волокно, а дутина в вузький канал з отвором на кінци, котрим вступають внутр зубу судини кровні і нерви.

Ядрця складає ся з галеретової маси, кіттин, судин кровних і великого числа волокон нервних. Се богатше ядрця в нерви з одної, а непадатливості стін дутини з другої сторони, дають пояснене, чому біль зубів спричинений запаленням ядрця, так невиносимим.

Кору зубну, с. е. верхню верству короні, і внутрішню стіну зубної ямки в щоховій щохові, в котру вклинений корінь зуба; лучить тонка волокиста оболонка, окістнина, добре заємострана в кровні судини і нерви.

В тім природним устрою зубів лєня подобиють ся хоробливі зміни і то з причин двохоякого початку: раз вроджені, а далі набуті в житю.

Зубні ненормальности.

Зміни першого рода обляють ся аномаліями 1) подобі: подоба і величина корони або короня являє ся відмінною від правильної; 2) числа: вирстає за богато або за мало зубів; 3) утворення поодиноких зубів: зуб або стоїть криво, обернений, або не стоїть в ряді на призначенім йому місці; 4) утворення щохови ряду: горішні передні зуби захоплять за богато наперед, або кусають прямо на край долішних, або захоплять взад поза долішні, або кінци зовсім не можна їх етуляти з долішніми, бо заважають продовженні задні; 5) браків шкляци, вроджені ямки і т. и. Сі вроджені зміни опоганяють недостаточне жує, а навіть прискорюють порохнавіне зубів; проте повинно ся їх справити за молодого літ, що удає ся докити легко.

В житю набувають ся різнобріжні зміни зубів; зуби підпадають ушкодженням і неугадам, як і прочі часті організму. Важ само уживане зубів до їджені спричиняє з роками стерте дотичних частій шкляци, повстають т. зв. павці жутики, котрі в дальшій перебіж можуть викликати запалєня ядрця і біль зубів. Удар з він може зуби шерубити, аломити а навіть і зовсім вибити. Найбільше розповсюдженое-афекцією зубів є спорохнавіне (caries). Повстає сі неугади улашкують вроджені недостаткі шкляци, невідповідне утворєня зубів, унасліджені накліни, а спричинноє її головне споживанє корму білого у вапневі складники в виді липкоякої маси. Зі стравив, так приладжені, лишають ся поміж зубами цукрові частини, з котрих бактерії витворюють кислоти, розпукуючі органичні решту тканин зубної нішати самі бактерії через пещатизованє. В рідших случаях т. зв. хронічного порохнавінє при алякційній реакції дезорганизує органичну тьмв, потім складники мінеральні відпадають. Почаючі порохнавіні пізнати в заглиблєнях зубів по чорних плямках, на зовсім гладкій площі по збіліно і втрадіт поліску на дотичнім місці. Як поводи стає темносирим. В дальшій розвитку добирає ся порохнавіне до ядрово ядрця і доводить до запалєня його.

Слабі зразу, лише через зимні або за-горячий, квасний або солодкий корм, або твердий кусок викликає боля змагають ся, переходять в постійні, бо напучніде ядрце не годно помістити ся в тісній дутині. По таких атаках заммирає з часом ядрце, гниє, наступає гниєна ядрця, а в короткім часі задалє окістніть; зуб болить вже при найкращім діткенню, чого пухке.

Як охороняти зуби від пована.

Бороти ся проти пована зубів можна зростиим способом. Головним правилом єсть тут чистість. Приписує ся лєнно кім каравозе чищенє зубів шточкою і антисептичною водою зі всіх сторін, в сей спосіб, щоб ніж зі страв не лишило ся поміж зубами, а два рази тижнево порохнавінам-углем липовим або крейдю стирати осядаючий зубний камінь, котрий поволіає постійно витискає зуб з ясен і кости. Чистити зуби має ся по їдженю, голєним усьмєм і спати лише з добре очинєними зубами, бо чистити ніч мають бактерії в губі найбільше спокоем до своєй скритой, нищачой роботи. Показуєт ся на зубах початки порохнавінє, темні плямки, малі дірки, то треба їх сейчас запальовати, а не чекаєт, поки зуб почне боліти. Вчасно вложєні пльомби і консервують ліпше зуб і закладаєт їх несправляє неприємності. Переочєно початок порохнавінє, і оно дійшло вже так далеко, що зуб болить, а нема близько лікаря спеціаліста, то можєт, по виполоканю ліри в воді літнього водою; бідь тимчасово усьмірити вагоу напученоє ії в гудило. Болить гудилоко зіпсований зуб лише при натисненю пальцем, то добре є класти маленькі куснички лєду між зубів в губі. Дійшло вже до сильного опухненя ясен, то треба прикладати теплі куснички фіги, зварєної в молоці, щоб скорше пропукло. Если зуб не реставруєт ся, а лише єсть пухке, можєт робити обклади з квасної води. Подані средства удомові мають лише зарядкувати наглому болевю зубу, коли нема близько фаховой помочи; систематичне уживанє їх не годно стримати утрати дотичного зуба. А втраєт не єє малювалою; хоч є більше зубів в роти, звичайно кусає ся добре лише на той другий зуб, усунєне його зменшує вагість шлого зубування. Тож мимєт само розвінєної штуки вставляюая штучних зубів, виривати вільно лише ті зуби, котрих і лікар-дентист не в сідь заксервувати.

ЧЕРЕЗ БЛОКАДУ АЛІАНТІВ В НІМЕЧИНІ УМЕРЛО БЛИЗЬКО МІЛІОН ЛЮДИ.

БЕРЛІН, 26 цвітня. — Німецьке міністерство здоровья оголосило, які шкоди нанесла блокада Німецьчині аліантима. Звієт сей говорить, що в Німецьчині умерло з причини невідомо віднаго відживаваня, від 1915 року до 1918 року, 673.000 осіб, а 150.000 померло від інфлюєнці з тої причини, що не мали докити відпорної силї проти сеї хороби.

За час війни уродило ся в Німецьчині о 4.000.000 дітти менше як би се було в нормальных часах.

Повисший звієт обчисляє, що в наслідок голоду, який спричинила в Німецьчині аліантська блокада, Німецьчина понєсла на 53.300.000.000 марок шкоди. Як понєсну школу числєно також неуроджені діти та меншу вдатність праці робітників в часі війни.

КАЖЕ, ЩО МИРОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ПРИЗНАЄ РОС. СОВІТСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО.

ЧИКАГО, 26 цвітня. — С. Нуртєва, секретар російської більшовицької місїі, яка прибула нещодавно до Америки, заявила, що мирова конференція признає в короткім часі російське більшовицьке правительствє, котре хоче навязати з аліантима торговельні і промислові зносини. Він каже, що Америка є одиною країною, котра може достарчити Росії потрібних продуктів і машин.

Нуртєва говорить дальше, що російське більшовицьке правительствє не хотіло воювати з аліантима навіть тоді, коли аліантї висадили свої війська в Архангельську. Наочні свідки говорять, що хоч більшовицькі війська могли богато разів загнати аліантські війська на архангельськй фронті в море, — вони се не зробили.

Більшовицька місїя готовить ся навязати торговельні зносини з Америкою і Нуртєва говорить, що Росія очікує нетерпеливо американських творів, які будуть мати великий попит і збут в Росії.

Нуртєва дальше говорить, що російські більшовицькі не вірять і не люблять теперішніє російське соціалістичне правительствє Еберта і Шайдемана, бо се є монархисти. Наочли в Німецьчині побідають більшовицькі, що Росія навяжє з нею торговельні зносини, однак все таки Німецьчина не буде в силі заспокоїти потреб Росії.

РИЖНІ ВІСТІ З УКРАЇНИ.

Петлюра приказав арештувати Винниченка.

Кореспондент Українського Бюро в Будапєшті доніє до Швайцарії телеграфію 25-го лютого, що Петлюра видав був розказ арештувати Винниченка, бувшого голову української директорії, який не перестає удержувати зносин з більшовиками. Винниченко утік до Будапєшту, стараючися дістати до Швайцарії.

Укр. буржуазне правительствє зложєне з самих правих.

Газета "Бунд" з 28-го лютого пише, що правительствєна криза на Україні виглядає на покіченню. Новий кабинет складає ся з шістьох самостійників, шістьох членів радикально-демократичної партії і шістьох галицьких Українців. (Соціалістичні демократи та соціалістичні революціонери, як видно, не мають представників в кабинеті).

Утворєне такого правительствє означає коєнє політичних соціалістичних експериментів на Україні.

Враз з демократично-селянською партією радикальні демократи творять правє крило. Все таки вони є за радикальною земельною реформою, хоч противлять ся соціалізації землі.

Швайцарська прєса з другої половини лютого подає інформацію, що зміни в українськй правительстві зайшли під натиском аліантїв. Нове правительствє мало бути за миром з Польщею, а за війною проти більшовиків. Найважнійші ста новичи в кабинеті заняли прихильники аліантїв і противники більшовиків, які бажать зближеня з Польщею.

Протєст укр. совітського правительствє.

Парижський соціалістичний дневник "Іманіте" з 11 лютого пише: "По зроботу Київя і окупації майже цілої України совітськй армієй Українці увійшли в контакт з військами аліантїв, які заняли Одєсу, Миколаїв і побережє Чорного Моря. Совітське правительствє під проводом Раковського запротєстує ло проти присутності тих військ. Аліантські генерали удержують там диктатуру, а навіть уживають до помочи німецьких офіцерів і жовнірів. В Миколаєві 20.000 німецьких жовнірів мають припоручєне удержати порядок в місті. Аліантї запровадили абсолютну блокаду берегів України. Совітське правительствє просить, аби війська аліантїв безпроволочно опустили територію України.

ФРАНЦІЯ А УКРАЇНА.

З погляду теперішньої загально-світвотий європейської долїтки шанси України є в руках держав аліантських, з яких Франція зарезерувала собі право чим там сферу впливу в цілій східній Європі, особливо на території бувшої Росії. Там вона і висілає тепер своїх дипломатів, генералів і журналістів. До Франції причіпався Польща з одної сторони, а Румунія з другої і вони разом нібито стремлять до повалєня грози московського більшовицького правительствє.

Французькі війська злучі з грецькими, румунськими та армією Дєнікіна (з Кавказу) нападуть на війська українські і займуть українські міста та стратегічні позиції на Україні і тим самим обурюють місцеве населєне проти себе. Наслідком того є се, що більшовицьки на східних українських землях, замість упадати — зорстає. Більшовицькі мають перед народом знаменитий аргумент, кажучи, що непростіни Французї заля російських довгів хотять загартати цілу Україну, а се має свій ефект на українське населєне; в той спосіб Франція не лише що не поборола більшовицьку, але противно, причінула ся се до його поширеня через свої звязи з російськими банкрутованими генералами і міністрами, які все ще таки не годні забути, що царська Росія пропала на віки і що нові народи Росії, як Фінляндія, Литовці, Грузини, Українці не вернуть ся вже ніколи під царське московське ярмо.

Французькі війська злучі з грецькими, румунськими та армією Дєнікіна (з Кавказу) нападуть на війська українські і займуть українські міста та стратегічні позиції на Україні і тим самим обурюють місцеве населєне проти себе.

Наслідком того є се, що більшовицьки на східних українських землях, замість упадати — зорстає. Більшовицькі мають перед народом знаменитий аргумент, кажучи, що непростіни Французї заля російських довгів хотять загартати цілу Україну, а се має свій ефект на українське населєне; в той спосіб Франція не лише що не поборола більшовицьку, але противно, причінула ся се до його поширеня через свої звязи з російськими банкрутованими генералами і міністрами, які все ще таки не годні забути, що царська Росія пропала на віки і що нові народи Росії, як Фінляндія, Литовці, Грузини, Українці не вернуть ся вже ніколи під царське московське ярмо.

ЛІСТ З ГАЛИЧИНИ.

Дорогі і любі мої сини Грицьку і Гнатик! — Я ваша мати в старості літ своїх звертаюся до вас, сини мої милі і засилаю вам сердечний привіт любови, бажаю вам від серця счастья і здоровья, пережить сеї святой війни і щасливого повероту до рідного краю, на найбільшу радість нас всіх цілої рідні. Ми се обоє старі жіємо і твоя жена Грицьку з Танасійком і Ганєю, котрі здорові ростиуть, вже биє навіть не п'ява. Пережилимо страші хвилі, котрих опосітять я не годна, але вишшилось з того горя некоего щєлі, не потерпівши в ніч. Жіємо тепер не зла, хліба до житя є доволі, маю два корови: одна моя, друга Єленя. Гроші

ПЕТЛЮРА ЗАНЯВ БОГУСЛАВ.

БЕРНО, 26 цвітня. — Українські війська під проводом генерала Петлюри заняли місто Богуслав, що по лудіє від Києва і сим способом загрозди відворот більшовицькам з Одєси. В наслідок сеї побіди Українці, ставишиє українських більшовиків в Одєсі стало дуже критичним. Українські війська ованували також залізну дорогу, що веде з Києва на схід до Кіотополя і грозять цілковито відтяти відворот більшовицькам з Одєси.

КАНАДСЬКІ ПРО ЦЕНТРАЛЬНУ ЄВРОПУ.

Віннігєська "Трібюн" з 25-го цвітня містить заяву проф. В. П. Роза, який щохво прийхав з Польщі до Канади, про положење в центральній Европі. Роз сказав, що барішвини є винні за появу більшовицьку, який ширить ся в краях центральної Европи.

Роз був в центральній Европі через шість літ; чотири роки був як полонник на Шлезку, де зі своєю жінкою займає ся спеціальними розвідками в хвилі як зачала ся війна і аж вчєра прийхав звідтам до Віннігєси.

"Вибух більшовицьку є лютичий, — сказав він віннігєскій "Трібюн". — Глобленє народів володїтелями і воєнне черпанє довело до того, що їх нерви і опір подалєся. Коли надійшла нагода здобути цюєнний, нагода порухуватиса, вони вхопились за но. Віровідступники Жиди, мені прикро таке говорити, а в центральних європейських краях є винні-задемоностровано найгіршій скрайности більшовицьку.

Вони деспотично встановляють ціни аж доки не стали забороєні та нанесли більшовицькам на себе і на край. Підчас війни, вони накопичували і ховали. Засоби були в руках фінансієв, по найбільшій часті Жидів боғаного типу. Все здає ся бути протєстом проти центральної властї. Се є дійсний темперамент більшовицьку.

Крадіжє є такою звичайнією в центральних краях, що ніхто на се не звертає уваги. На закон там взагалі не оглядають ся.

Совітська форма правительствє має са собі дуже богато річи, які є добрі. Вона не репрєзєнтує більшовицьку, як практикує тепер. Більшовицьки з початку був економічним протєстом проти деспотизму, однак тепер зійшов на соціаліний, рєлігійний батї.

Коли Роз з жінкою виїхали з Варшави, шпукла ниток коштувала 10 дол., а пара панчів 20 дол., а добра пара чобіт 150-долєр. В Будапєшті ніколи не було голоду підчас війни, говорить Роз. Великий брак по інших містах був спричинений накопичуванєм поживи Жидами.

Лїга народів є одноким способом на вылічєне з більшовицьку. Виступ Італії не є дивним. Вона пішла до війни, щоб осягнути більше власти. Фіює повинні дати Юро - Славянам. Самі мешканці не бажать собі італійського володїня.

Дійсним Вашингтоном Польщі є Писудський. Падєревський сильна фігура, однак він не є великим державним мужем. Його величє доконе є се, що зєднав спорачі сторонництва разом.

ПЕТЛЮРА ЗАНЯВ БОГУСЛАВ.

БЕРНО, 26 цвітня. — Українські війська під проводом генерала Петлюри заняли місто Богуслав, що по лудіє від Києва і сим способом загрозди відворот більшовицькам з Одєси. В наслідок сеї побіди Українці, ставишиє українських більшовиків в Одєсі стало дуже критичним. Українські війська ованували також залізну дорогу, що веде з Києва на схід до Кіотополя і грозять цілковито відтяти відворот більшовицькам з Одєси.

на обхїд і довг. У нас страшна дорожєна. 100 киль. кукурудзи коштує 1000 корон, олийка файна 400 кор.; хустка на голув маленька 200 кор. і т. д. не до описаня. Робітник денно коштує 10 кор. і харч, а може заробити на гурт денно і 30 корон. Федір наш повернув з Росії з полону, був 5 тижнів на урльопі, а тепєр знов пішов на війну. Федорова жінка Марія жне, має гарного хлопця, Дмитра. Більше не пишу. Засилаємо вам як найсердечнійшіє желаня і поздоровлєня. До милого побачєня як найкорше з вами поки ми живі.

Цїлує вас в дує, ваша рідна мати.

АННА.

ШАЙЦАРІЯ ПРИЗНАЛА ЧЕХІЮ.

БЕРНО, 26 цвітня. — Швайцарська федеральна рада признала урядово Чєхо-словацьку рєспубліку.

ШВАЙЦАРІЯ ПРИЗНАЛА ЧЕХІЮ.

БЕРНО, 26 цвітня. — Швайцарська федеральна рада признала урядово Чєхо-словацьку рєспубліку.

ПОШУКУЮ

Братового сина Дмитра Душеняка, з села Циган, повіт Боршів. Віє перебував в 1912 році в Віннігєу, і я думаю, що і тепєр він там находить ся. Хто би про него знав або він самий, прошу зголосити ся на адресу: М. Dushenka 164 James St. Sault Ste Marie, Ont.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ В ГЕМІЛТОНІ

між іншими має на складі: Гемілтонський катєлог

Укр.-англ. словар \$2.00
Підручник до науки англ. мови 1.50
Книшковий словарець
Укр.-англ. і англ.-укр. 1.50
Еволюція в образах 1.25
Як писати листи по укр. і англ.75
Лис Микити50
Укр. Граматика40
Укр. співаник40
Унія з Римом30
Про поліві справи30
Підручник укр. мови30
Чорномор'є в неволі30
Січовий співаник25
Робітничі піснї25
Початки рєлігії25
Сила і краса25
Укр. Буквар25

ЧИТАЙТЕ НОВІ КНИЖКИ!

Географія на укр. мові80
Філософський50
Філософія шукати50
Наука про народне господарствє50
Перекази старинного сьвіта35
Новіт. суспільність і церква35
Колі зійшло сонце30
Про жіночу неволі30
Початки укр. соці. в Галич.25
Міжнародні рєв. партії25
Як кров кружить в наших тілі15
Попадя в зільничі15
Як люди навчили ся числити10
Відродженє України10
Як мужик двох генералів вигодував05
Боротьба о сонце03
Замовлєня і гроші висилаєтє на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

231 James St. N., Hamilton, Ont.

ЧИТАЙТЕ НОВІ КНИЖКИ!

Географія на укр. мові80
Філософський50
Філософія шукати50
Наука про народне господарствє50
Перекази старинного сьвіта35
Новіт. суспільність і церква35
Колі зійшло сонце30
Про жіночу неволі30
Початки укр. соці. в Галич.25
Міжнародні рєв. партії25
Як кров кружить в наших тілі15
Попадя в зільничі15
Як люди навчили ся числити10
Відродженє України10
Як мужик двох генералів вигодував05
Боротьба о сонце03
Замовлєня і гроші висилаєтє на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

516 Queen St. W. Toronto, Ont.

Хто замовить книжок за \$5.00, одержить за \$6.00, хто пришлє \$10.00, одержить за \$12.00.

ПРОШУ ЗВЕРНУТИ УВАГУ!

Прихавши нещодавно з Ріджавни, я купив малий скєлє — гроєрєрно і бучєрно під ч. 709 Пritchard Евню, де Ви можете набути всї потрібні Вам споживчі товари як також дістати скору Г-чєснє обслугу.

Заходьтє під ч. 709 Pritchard Ave., Winnipeg.

Властитель В. Пурич.